

NEPRIPUSTENIE ZMENY ŽALOBY V CIVILNOM SPORE AKO DOVOLACÍ DÔVOD PODĽA § 420 PÍSM. F) CIVILNÉHO SPOROVÉHO PORIADKU

V rozpore so základným právom na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky je odmietnutie dovolania, ktoré bolo podané podľa § 420 písm. f) Civilného sporového poriadku iba s odôvodnením, že úvaha súdu prvej inštancie o neprípustení zmeny žaloby nemôže byť predmetom odvolacieho a dovolacieho prieskumu. Tak tomu nie je v prípade, ak neprípustenie zmeny žaloby mohlo mať vplyv na rozhodnutie vo veci samej a zároveň predstavuje nesprávny procesný postup, ktorým bolo strane znemožnené, aby uskutočňovala jej patriace procesné práva v miere porušenia práva na spravodlivý proces.

Nie je správne vychádzať z rozhodnutia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky R 52/2012 (Zbierka stanovísk najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov Slovenskej republiky č. 3/2012), ktoré je výsledkom aplikácie ustanovení Občianskeho súdneho poriadku, ktorý neobsahoval konštrukcie obsiahnuté v § 365 ods. 2 a § 389 ods. 2 Civilného sporového poriadku.

(Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. III. ÚS 423/2024 z 21. novembra 2024)

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Roberta Šorla (sudca spravodajca) a sudcov Ivana Fiačana a Martina Vernarského v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľov **P. K.**, a **K. K.**, zastúpených Mgr. Petrom Balážom, advokátom, Volgogradská 10964/19, Martin, proti uzneseniu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 1Cdo/33/2023 z 20. marca 2024 takto

r o z h o d o l :

1. Uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 1Cdo/33/2023 z 20. marca 2024 **b o l o p o r u š e n é** základné právo sťažovateľov na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a ich právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 1Cdo/33/2023 z 20. marca 2024 **z r u š u j e a v e c v r a c i a** Najvyššiemu súdu Slovenskej republiky na ďalšie konanie.
3. Najvyšší súd Slovenskej republiky **j e p o v i n n ý** nahradiť sťažovateľom trovy konania **713,96 eur** a tieto zaplatiť ich právnomu zástupcovi do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
4. Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti **n e v y h o v u j e**.

O d ô v o d n e n i e :**I.**

1. Sťažovatelia sa ústavnou sťažnosťou doručенou ústavnému súdu 26. júna 2024 domáhajú vyslovenia porušenia základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6

ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a ochranu majetku podľa čl. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dodatkový protokol“) uznesením najvyššieho súdu o odmietnutí ich dovolania v civilnom spore.

II.

2. Sťažovatelia sa ako spoluvlastníci žalobou z decembra 2018 proti žalovanej domáhali zaplata 6 082,77 eur ako podielu na úžitkoch zo spoločných lesných pozemkov za obdobie od augusta 2015 do konca roka 2016. Žalobu zmenili podaním z 19. augusta 2019 tak, že rozšírili svoj nárok aj o obdobie rokov 2017 a 2018 o zaplata 11 007,99 eur. Spolu celkom žiadali zaplata 17 090,76 eur. Okrem toho žalobu zmenili aj tým, že podstatne doplnili svoje tvrdenia, keď uviedli, že ak súd zistí, že nie sú spoluvlastníkmi pozemkov, je ich nárok i tak daný, keďže pohľadávku im postúpili pôvodní vlastníci pozemkov. Okresný súd uznesením zmenu žaloby v časti o zaplata 17 090,76 eur pripustil, no nepripustil doplnenie rozhodujúcich skutočností, čo odôvodnil tým, že sťažovatelia žalobu odôvodňujú dvoma úplne odlišnými a protirečiacimi si skutkovými stavmi a pripustenie takejto zmeny žaloby by spôsobilo jej zmätočnosť. Okresný súd rozsudkom žalobe sťažovateľov vyhovel len v časti o zaplata 2 441,54 eur a vo zvyšku ju zamietol. Spoluvlastníctvo sťažovateľov k časti lesných pozemkov nepovažoval za preukázané.

3. Proti tomu sa sťažovatelia odvolali. Namietli, že okresný súd nesprávne nepripustil zmenu žaloby spočívajúcu v rozšírení ich tvrdení a práve neprihliadnutie na ne viedlo k zamietnutiu časti ich žaloby. Boli toho názoru, že na nepripustenie zmeny žaloby nebol dôvod, keďže k nej došlo pred prvým pojednávaním. Stále však zastávali názor, že ich nárok je primárne daný z toho, že sú spoluvlastníci pozemkov, a ak tomu tak nie je, sekundárne preto, že im pohľadávku postúpili pôvodní vlastníci. Rozsudkom krajského súdu bol rozsudok okresného súdu potvrdený. Pri posúdení námietky sťažovateľov o nesprávnosti nepripustenia zmeny žaloby vychádzal z § 132 Civilného sporového poriadku (ďalej len „CSP“) o náležitostiach žaloby s tým, že opis rozhodujúcich okolností musí individualizovať uplatnený nárok, no sťažovatelia tým, že najprv tvrdili, že sú spoluvlastníci, no následne eventuálne, že pohľadávka im bola postúpená, svoj nárok jednoznačne neindividualizovali, a preto je ich námietka neopodstatnená. Podľa krajského súdu nárok nemožno odôvodňovať jednými skutočnosťami, a ak sa nepreukážu, odôvodniť ich inými skutočnosťami.

4. Proti rozsudku krajského súdu podali sťažovatelia dovolanie. Vadu zmätočnosti podľa § 420 písm. f) CSP videli v tom, že okresný súd nepripustil zmenu žaloby. Okrem toho sa okresný súd odklonil od rozhodnutia R 45/1996, podľa ktorého súd nepripustí zmenu žaloby z dôvodov podľa § 143 ods. 1 Občianskeho súdneho poriadku (ďalej aj „OSP“) len vtedy, ak v čase zmeny žaloby už bolo vykonané dokazovanie, ktoré by nemohlo byť podkladom pre konanie o zmenenej žalobe. K dovolaniu podľa § 421 ods. 1 písm. a) CSP uviedli, že za nesprávne právne posúdenie považujú nepripustenie zmeny žaloby, pričom sú toho názoru, že súdy sa odklonili od rozhodnutia najvyššieho súdu R 45/1996.

5. Najvyšší súd ústavnou sťažnosťou namietaným uznesením dovolanie sťažovateľov odmietol. K vade zmätočnosti podľa § 420 písm. f) CSP odkázal na rozhodnutie R 52/2012, podľa ktorého dovolací súd pri posudzovaní prípustnosti dovolania z hľadiska procesnej vady

konania v zmysle § 237 písm. f) OSP [teraz § 420 písm. f) CSP] nemôže preskúmať správnosť úvahy súdu riešiaceho otázku, či výsledky konania, ku ktorým sa dospelo pred žalobcom navrhnutou zmenou žaloby, môžu byť podkladom pre konanie o zmenenej žalobe [§ 95 ods. 2 OSP (teraz § 143 ods. 1 CSP)]. Najvyšší súd poukázal na odôvodnenie tohto rozhodnutia, podľa ktorého žalobca nie je oprávnený napadnúť odvolaním správnosť tejto jeho úvahy, lebo odvolanie proti uzneseniu, ktorým sa nepripustila zmena žaloby, nie je prípustné. Ani dovolací súd posudzujúci prípustnosť dovolania z hľadiska procesnej vady konania v zmysle § 237 písm. f) OSP [teraz § 420 písm. f) CSP] nemôže prehodnocovať správnosť tejto úvahy. Preto najvyšší súd považuje dovoláciu námietku sťažovateľov vo vzťahu k § 420 písm. f) CSP za neopodstatnenú. Vo vzťahu k prípustnosti dovolania podľa § 421 ods. 1 písm. a) CSP uviedol, že vzhľadom na svoje predchádzajúce odôvodnenie k prípustnosti dovolania podľa § 420 písm. f) CSP a relevanciu rozhodnutia R 52/2012 nejde o odklon od ustálenej rozhodovacej praxe a od vyriešenia právnej otázky týkajúcej sa pripustenia zmeny žaloby nezáviselo rozhodnutie vo veci samej.

III.

6. Podľa sťažovateľov mal okresný súd zmenu žaloby pripustiť, keďže súd môže nepripustiť žalobu, len ak by výsledky doterajšieho konania nemohli byť podkladom pre konanie o zmenenej žalobe. Neobstojí ani tvrdenie, že by šlo o navzájom si odporujúce skutkové okolnosti vedúce k zmätočnosti žaloby. Zdôrazňujú, že netvrdili, že im oba nároky patria súčasne. Poukazujú na prípustnosť eventuálnych žalobných návrhov a bežnosť uplatnenia viacerých nárokov. Sťažovatelia zdôrazňujú, že nemožno dospieť k záveru, že by ich nárok po zmene žaloby nebol dostatočne individualizovaný. Krajský a následne najvyšší súd mali v nepripustení zmeny žaloby identifikovať porušenie práva na spravodlivý proces. Okrem toho najvyšší súd nesprávne uvádza, že súdy zrejme vychádzali z predbežného hodnotenia dôkazov. To je však neprípustné, pretože dôkazy neboli vôbec vykonané.

7. Najvyšší súd k ústavnej sťažnosti uviedol, že vo vzťahu k vade podľa § 420 písm. f) CSP zotrváva na tom, že nemôže preskúmať posúdenie toho, či výsledky dokazovania môžu byť podkladom pre konanie o zmenenej žalobe. Vo vzťahu k dovolaniu podľa § 421 ods. 1 písm. a) CSP uviedol, že nedošlo k odklonu od ustálenej rozhodovacej praxe a rozhodnutie nezáviselo od pripustenia zmeny žaloby. Je toho názoru, že jeho uznesenie je správne. Dodáva, že jeho úloha spočíva v náprave najzávažnejších procesných pochybení a v riešení otázok zásadného právneho významu.

8. Žalovaná ako zúčastnená osoba poukazuje na to, že sťažovateľmi pri zmene žaloby predložené zmluvy o postúpení pohľadávky mali byť uzavreté ešte pred podaním žaloby a sťažovatelia vedeli o tom, že kúpne zmluvy, na základe ktorých sa mali stať vlastníkami, považuje za neplatné. Sťažovateľom tak nič nebránilo, aby všetky skutkové tvrdenia uviedli už v žalobe. Tým, že tak neurobili, sa sami vystavili riziku nepripustenia zmeny žaloby. Okrem toho ak by súd zmenu žaloby pripustil, vyžiadalo by si to komplikované dokazovanie a sťažovatelia si svoj nárok na základe nových skutkových tvrdení mohli uplatniť novou žalobou ihneď po nepripustení zmeny žaloby. Tak by ich právo na prístup k súdu bolo zachované. Tiež uvádza, že okresný súd si do zmeny žaloby mohol predbežne vyhodnotiť množstvo skutkových tvrdení a dôkazov, na základe ktorých sa rozhodol zmenu žaloby

nepripustiť. Súd pri rozhodovaní o zmene žaloby neposudzuje výsledky dokazovania, ale výsledky konania.

IV.

9. Z hľadiska ústavného treba rešpektovať právomoc najvyššieho súdu ústavne konformným spôsobom vymedzovať si prípustnosť dovolania a vychádzať z toho, že v prvom rade je vecou najvyššieho súdu určovať si koncepciu interpretácie prípustnosti mimoriadnych opravných prostriedkov, a to za predpokladu, že táto nie je nepriateľská z hľadiska ochrany základných práv. Z ústavného hľadiska je podmienkou, aby takáto interpretácia nebola svojvoľná, ale i formalistická a aby bola čo najustálenejšia, a teda súladná s právom na súdnu ochranu (II. ÚS 398/08, II. ÚS 65/2010). Reálne uplatnenie základného práva na súdnu ochranu predpokladá, že účastníkovi súdneho konania sa súdna ochrana poskytne v zákonom predpokladanej kvalite, pričom výklad a používanie zákonných ustanovení musia v celom rozsahu rešpektovať základné právo v čl. 46 ods. 1 ústavy (II. ÚS 249/2011, IV. ÚS 295/2012). Právne závery všeobecných súdov sú predmetom kontroly zo strany ústavného sudu len vtedy, ak by prijaté právne závery boli so zreteľom na skutkový stav arbitrárne, a tak z ústavného hľadiska neudržateľné (IV. US 43/04).

10. Zmena žaloby sťažovateľov obsahovala dva rozdielne prvky. Na strane jednej vo vzťahu k už uplatnenému nároku na zaplatenie 6 082,77 eur sťažovatelia doplnili svoje skutkové tvrdenia. V pôvodnej žalobe svoj nárok vyvodili z tvrdenia o spoluvlastníctve pozemkov. V zmenenej žalobe v nadväznosti na vyjadrenie žalovanej žalobu doplnili o eventuálne tvrdenie o tom, že im pohľadávka proti žalovanej bola postúpená. Druhou zložkou zmeny žaloby bolo uplatnenie dovtedy neuplatneného obdobného nároku na zaplatenie 11 007,99 eur za iné, neskoršie obdobie, ktoré bolo zdôvodnené eventuálnymi tvrdeniami vo vzťahu k aktívnej vecnej legitímácii uplatneného nároku. Sťažovatelia si tento nárok uplatnili tak, že tvrdili, že sú spoluvlastníci pozemkov, a eventuálne, teda ak súd dôjde k záveru, že nie sú spoluvlastníci, tým, že pohľadávka im bola postúpená.

11. Otázkou posúdenia dôvodnosti ústavnej sťažnosti však nie je to, či bol správny záver okresného a krajského súdu o nepripustení zmeny žaloby, ale to, či takýto procesný postup oboch súdov viedol k porušeniu procesných práv sťažovateľov v miere porušenia ich práva na spravodlivý proces. Pri posúdení tejto otázky najvyšší súd vychádzal z nesprávneho východiska, podľa ktorého odvolaním nemožno napadnúť správnosť úvahy o nepripustení zmeny žaloby, keďže odvolanie proti takémuto uzneseniu nie je prípustné. Tak tomu nie je. Podľa § 365 ods. 2 CSP odvolanie proti rozhodnutiu vo veci samej možno odôvodniť aj tým, že právoplatné uznesenie súdu prvej inštancie, ktoré predchádzalo rozhodnutiu vo veci samej, má vadu uvedenú v § 365 ods. 1 CSP, ak táto vada mala vplyv na rozhodnutie vo veci samej. Treba poznamenať, že podľa § 365 ods. 1 písm. b) CSP odvolanie možno odôvodniť aj tým, že súd nesprávnym procesným postupom znemožnil strane, aby uskutočňovala jej patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces. Úvaha okresného súdu o nepripustení zmeny žaloby preto môže byť predmetom odvolacieho a následne aj dovolacieho prieskumu. Podmienkou je, že rozhodnutie o zmene žaloby mohlo mať vplyv na rozhodnutie vo veci samej tak, ako tomu bolo veci sťažovateľov, keď nemožno vylúčiť, že posúdenie ich eventuálneho tvrdenia mohlo viesť k záveru o dôvodnosti ich inak

v časti zamietnutej žaloby. Východiská rozhodnutia najvyššieho súdu, ktoré viedli k odmietnutiu dovolania sťažovateľov, sú tak zjavne nesprávne, a preto v rozpore s ich ústavnými právami na súdnu ochranu a spravodlivé súdne konanie. Je tomu tak preto, že najvyšší súd pri svojich úvahách vychádzal z rozhodnutia R 52/2012, ktoré bolo prijaté v období účinnosti Občianskeho súdneho poriadku, ktorý neobsahoval konštrukcie obsiahnuté v § 365 ods. 2 a § 389 ods. 2 CSP.

12. To platí o to viac, že rozhodnutie okresného súdu o nepripustení zmeny žaloby viedlo k tomu, že žaloba bola zamietnutá aj v tej časti, v ktorej sťažovatelia od žalovanej po čiastočnom pripustení zmeny žaloby, teda od počiatku uplatnenia svojho nároku, žiadali zaplatiť 11 007,99 eur primárne na základe tvrdenia, že sú spoluvlastníci pozemkov, a ak by to nebolo preukázané, eventuálne na základe tvrdenia o postúpení pohľadávky. Sťažovatelia si takto od začiatku tento nárok (11 007,99 eur) uplatnili eventúálnymi tvrdeniami a tým, že sa okresný súd čiastočným nepripustením zmeny žaloby odmietol druhým eventúálnym tvrdením zaoberať, nerozhodol o uplatnenom práve sťažovateľov na zaplatenie 11 007,99 eur v celom skutkovom a právnom rozsahu, v akom ho sťažovatelia považovali za daný. V dôsledku čiastočného nepripustenia zmeny žaloby tak došlo k odmietnutiu posúdenia všetkých sťažovateľmi tvrdných skutočností, z ktorých bolo možné dospieť k (ne)dôvodnosti ich žaloby o zaplatenie 11 007,99 eur. Popísané skutkové a právne okolnosti teda relevantným spôsobom nastoľovali otázku, či postup okresného súdu spočívajúci v čiastočnom nepripustení zmeny žaloby predstavoval nesprávny procesný postup znemožňujúci sťažovateľom uskutočňovanie ich procesných práv v miere porušujúcej ich právo na spravodlivý proces. Základné právo sťažovateľov na súdnu ochranu i ich právo na spravodlivé súdne konanie preto od najvyššieho súdu vyžadovali meritórnú odpoveď na uvedenú otázku.

13. Takýto prístup najvyššieho súdu je v rozpore s právom na súdnu ochranu, ktorého zložkou je aj potreba vysporiadania sa so všetkými tvrdeniami, ktoré môžu byť rozhodné pre záver o dôvodnosti žaloby. Preto bolo ústavnej sťažnosti podľa čl. 127 ods. 2 ústavy vyhovené a vyslovené, že uznesením najvyššieho súdu, ktoré sa zrušuje, boli porušené tieto ústavné práva sťažovateľov. Nebol dôvod ústavnej sťažnosti vyhovieť z dôvodu porušenia práva na ochranu majetku podľa čl. 1 dodatkového protokolu. Zrušením uznesenia najvyššieho súdu sa vytvára priestor na prejednanie veci, ktoré môže viesť aj k zamietnutiu žaloby v súlade s týmto ústavným právom.

V.

14. Na okraj treba uviesť, že východisko okresného súdu v uznesení o čiastočnom nepripustení zmeny žaloby, podľa ktorého sťažovatelia žalobu odôvodňujú dvoma úplne odlišnými a protirečiacimi si skutkovými stavmi, nenachádza potrebnú oporu v § 143 ods. 1 CSP, podľa ktorého súd nepripustí zmenu žaloby, ak by výsledky doterajšieho konania nemohli byť podkladom na konanie o zmenenej žalobe, a to v dôsledku nesprávneho výkladu § 132 ods. 1 CSP, podľa ktorého sa v žalobe uvedie pravdivé a úplné opísanie rozhodujúcich skutočností. Úplným uvedením rozhodujúcich skutočností môžu byť aj eventuálne skutkové tvrdenia či ich eventuálne právne posúdenie. Eventuálne tvrdenia sťažovateľov boli, prirodzene, odlišné, no nemožno ich posúdiť ako protirečiace, keďže ak by nebolo preukázané

prvé tvrdenie, stále mohlo byť preukázané druhé tvrdenie o postúpení pohľadávok. Predovšetkým však takto formulované eventuálne tvrdenia neviedli k zmätočnosti žaloby.

15. Obdobne oporu v zákone nemá právne posúdenie krajského súdu v rozhodnutí o odvolaní sťažovateľov. Toto právne posúdenie vychádza z toho, že podľa § 132 CSP opis rozhodujúcich okolností musí individualizovať uplatnený nárok. S tým možno súhlasiť. Nemožno sa však stotožniť s tým, že uplatnenie si toho istého nároku na zaplatenie proti tej istej žalovanej na základe dvoch eventuálnych tvrdení vedie k tomu, že nárok nemožno individualizovať. Tak tomu nie je. Nárok uplatnený sťažovateľmi boli individualizovaný žalobou o zaplatenie konkrétnej čiastky proti konkrétnej žalovanej na základe konkrétnych skutkových tvrdení. Z eventuálneho charakteru tvrdení nemožno dospieť k záveru o nedostatočnej individualizácii nároku.

VI.

16. Zistené porušenie ústavných práv sťažovateľov odôvodňuje, aby im najvyšší súd podľa § 73 ods. 3 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov úplne nahradil trovy konania, ktoré im vznikli zastúpením advokátom. Ich výška bola určená podľa vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška“), čo za dva úkony právnej služby (prevzatie a príprava zastúpenia, podanie sťažnosti 2 x 343,25 eur) s náhradou podľa § 16 ods. 3 vyhlášky (2 x 13,73 eur) predstavuje 713,96 eur. Podanie ústavnej sťažnosti zo strany sťažovateľov bolo spojené so zhodnou argumentáciou. Sťažovateľom poskytnuté právne služby nevyžadovali osobitný prístup. Preto nebol dôvod zvýšiť základnú sadzbu tarifnej odmeny podľa § 13 ods. 2 vyhlášky, keďže niet rozdielu v tom, či bola právna služba poskytnutá jednému alebo dvom sťažovateľom. To platí osobitne v konaní o ústavnej sťažnosti, ktorej nebolo v celom rozsahu vyhovené a v ktorom možno náhradu trov konania priznať len v odôvodnených prípadoch.